

COMPROMÍS PER LA INFÀNCIA, LA JOVENTUT I LES SEVES FAMÍLIES

L'Aliança ECAS-FEDAIA-FEPA defensem fermament l'Estat de Benestar i el seu màxim desplegament com a garantia del dret a la igualtat d'oportunitats socials per a tothom. Un Estat del Benestar que **ha de ser més que un discurs i s'ha de fer realitat assegurant la garantia i sostenibilitat de cada tipologia de servei.**

La pandèmia no ha fet més que agreujar la situació de crisi social que, tal i com les entitats de l'acció social feia temps que posàvem sobre la taula, continuàvem tenint. Encara no podem quantificar-ne l'abast però ja ho hem vist traduït en un increment importantíssim en les demandes de suport a diferents nivells. **La situació de crisi social genera un retrocés en els drets de la infància i una manca d'igualtats d'oportunitats per a molta de la infància i la joventut de Catalunya.**

Per això pensem que **el principal repte és abordar i gestionar la crisi social.** Des del punt de vista de l'Aliança ECAS-FEDAIA-FEPA, aquesta gestió passa per **destinar els fons econòmics necessaris** per revertir les situacions de vulnerabilitat d'infants, adolescents, joves i les seves famílies, posant en valor la xarxa de serveis i professionals que dia a dia treballen per reduir les desigualtats, des de la proximitat, teixint la cohesió social del país. El que proposem té a veure amb "Omplir les motxilles d'oportunitats" per aquesta infància, adolescència, joventut i les seves famílies.

Això implica, també, ubicar la infància i la joventut com a prioritat política i ciutadana i reclamar polítiques i actuacions **que superin les lògiques assistencialistes actuals i apostin per models més empoderadors**, que incloguin actuacions preventives com a garants de la igualtat. Implica situar la infància i la joventut com a subjecte actiu de les polítiques públiques perquè puguin esdevenir ciutadans i ciutadanes de ple dret, amb criteri i sentit crític, amb oportunitats per a poder triar el seu futur i, en definitiva, per a poder ser lliures.

Per tot el que hem exposat, demanem al Govern i a tots els partits polítics amb representació al Parlament de Catalunya **una aposta clara per la infància i la joventut en situació de risc o vulnerabilitat**; per garantir la sostenibilitat, la viabilitat, l'excel·lència, la millora i la qualitat dels recursos d'atenció a aquestes persones.

Des de l'aprovació l'any 2010 de la Llei de drets i oportunitats de la infància, que havia de ser un gran revulsiu per a millorar el sistema, s'han solapat la crisi econòmica, emergències migratòries, l'actual emergència sanitària i la següent crisi econòmica que la seguirà. Tot plegat ha provocat que:

- Els models residencials continuïn sent la solució majoritària davant les situacions de desemparament d'infants, adolescents i joves.
- Els models preventius no hagin avançat en la seva implantació a tot el territori per esdevenir un recurs real i alternatiu a l'atenció institucional.
- L'acolliment en totes les seves modalitats no s'estigui incrementant i convertint-se en la primera mesura d'atenció davant d'una situació de desemparament familiar, sense fer-se tampoc la revisió profunda que necessitaria.
- No estiguin desplegats els recursos necessaris per donar resposta al gran volum de joves que, havent estat sota la tutela de l'administració, estan complint o compliran pròximament la majoria d'edat.
- La recomanació europea d'evolucionar cap models comunitaris d'atenció no s'estigui aplicant i la cartera de serveis porti 10 anys inamovible, sense incorporar models alternatius i orientats a la desinstitucionalització i l'eliminació de serveis residencials per a infants menors de 6 anys.
- Professionals de l'atenció a la infància i joventut vulnerable estiguin patint una precarització dels llocs de treball, amb la consegüent pèrdua de talent, especialment en l'àmbit de la protecció de la infància.
- Les entitats deixin de ser viables i sostenibles, amb el consegüent impacte vers les professionals, els serveis i la innovació.

Per tot això, les propostes concretes pel que fa l'Aliança ECAS-FEDAIA-FEPA per a aquest **COMPROMÍS PER LA INFÀNCIA I JOVENTUT** en situació de risc o vulnerabilitat són:

1. Garantir la igualtat d'oportunitats i el compliment dels drets de la infància i la joventut en situació de vulnerabilitat. Aquesta garantia es tradueix en mesures urgents:

- Potenciar els espais, eines i canals per a què la infància i joventut en situació de risc o vulnerabilitat participi en tot allò que permeti desenvolupar els seus drets com a ciutadania de ple dret (disseny de polítiques, espais de participació territorials...).
- Treballar una estratègia catalana per a l'eradicació de la pobresa de la infància i la joventut. Pensar en mesures com l'Ingrés Mínim Vital o la Renda Universal per a totes les persones però, en especial, per a aquelles famílies amb infància a càrrec o per a les persones joves, amb especial atenció a les extutelades –que actualment queden excloses fins els 22 anys.
- Combatre la segregació escolar i garantir la plena igualtat d'oportunitats per a l'accés a espais educatius, formatius i culturals de diversa tipologia. Tal com recull l'estudi de Save the Children¹ sobre l'informe PISA 2018, Catalunya té la quarta taxa més alta de segregació escolar de l'Estat espanyol. I segons el Síndic de Greuges, la segregació escolar és "el gran problema del sistema educatiu català", amb escoles públiques que tenen fins un 76% d'alumnes immigrants davant menys d'un 6% d'algunes concertades.

¹ Save the Children. [Todo lo que debes saber de PISA 2018 sobre equidad](#). Annex Catalunya, L'equitat educativa a Catalunya i arreu de l'Estat – PISA 2018. 2019.

- Universalització de l'atenció a la petita infància, amb la recuperació i impuls dels espais familiars com a espais de criança positiva, des de la prevenció i la promoció de la conciliació de la vida laboral i familiar, i amb especial atenció a les famílies monoparentals.
- Garantir l'accés a estudis postobligatoris per a la joventut en situació de vulnerabilitat.

2. Desplegar el model SIS (serveis d'intervenció socioeducativa) a tot el territori català, garantint-ne una correcta dotació pressupostària i corregint la manca de recursos per part dels ens locals a l'hora de complementar l'aportació de la Generalitat. El model ha de permetre una detecció i abordatge preventiu del màxim nombre de situacions de vulnerabilitat o risc, així com un acompanyament garantista per a la infància i joventut com a les seves famílies, d'acord amb el que estableix el recentment aprovat Pla Estratègic de Serveis Socials 2020-2024, on es marca com a prioritat la prevenció i l'acció comunitària² i d'acord amb l'objectiu 2.2. del Pla d'atenció integral a la infància i l'adolescència 2015 – 2018³:

"2.2. Millorar la prevenció del risc i l'atenció als infants i adolescents en situacions de vulnerabilitat i la promoció del seu benestar

(...)

Mesura 2.2.1. Intensificar i implementar actuacions per prevenir el risc

(...)

LDOIA art. 104. Mesures d'atenció social i educativa davant les situacions de risc:

Les mesures que es poden establir un cop valorada la situació de risc són les següents: a) L'orientació, l'assessorament i l'ajut a la família. L'ajut a la família inclou les actuacions de contingut tècnic, econòmic o material dirigides a millorar l'entorn familiar i a fer-hi possible la permanència de l'infant o l'adolescent. b) La intervenció familiar mitjançant l'establiment de programes socioeducatius per als progenitors, tutors o guardadors amb la finalitat que assoleixin capacitats i estratègies alternatives per a la cura i l'educació de llurs fills o de l'infant o l'adolescent tutelat. c) L'acompanyament de l'infant o l'adolescent als centres educatius o a altres activitats, i el suport psicològic o els ajuts a l'estudi. d) L'ajut a domicili. e) L'atenció en centre obert i altres serveis socioeducatius. f) L'atenció sanitària, que inclogui la intervenció psicoterapèutica o el tractament familiar, tant per als progenitors o els titulars de la tutela o de la guarda, com per a l'infant o l'adolescent. g) Els programes formatius per a adolescents que han abandonat el sistema escolar. h) L'assistència personal per als progenitors, tutors i guardadors amb diversitat funcional que els permeti assumir llurs obligacions d'atenció i cura dels infants i els adolescents. i) L'assistència personal per als infants i els adolescents amb diversitat funcional que els permeti superar la situació de risc. j) Qualsevol altra mesura de caràcter social i educatiu que contribueixi a la desaparició de la situació de risc.

Cal garantir l'accés a dispositius i competències TIC per a totes les famílies amb infants a càrrec, desplegant serveis formatius per garantir el coneixement i l'ús adequat d'aquestes tecnologies, i també cal potenciar els serveis de reforç escolar amb la participació de les famílies un cop acaben les classes a l'alumnat en situació de vulnerabilitat.

² Departament de Treball, Afers Socials i Família, PLA ESTRATÈGIC DE SERVEIS SOCIALS 2021-2024, pàgina 104, Palanca 3

³ Departament de Benestar Social i Família. [Pla d'atenció integral a la infància i l'adolescència 2015-2018](#). 2015.

3. Tancar la revisió del Sistema d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, potenciant-ne la reconversió cap a un model comunitari que aporti una intervenció més grupal i col·lectiva, que aporti solucions col·lectives a dificultats individuals d'infants i joves, que potencii la xarxa i redueixi l'aïllament social que pateixen. Així mateix, un model que, en la part residencial, aposti per la qualitat i permeti cercar solucions adaptades a les noves necessitats que la infància i joventut tingui, potenciant l'atenció centrada en la persona i, per tant, el paper central i empoderat de la infància, la joventut i les seves famílies en tot allò que fa referència al seu procés. Un model que ha d'apostar per la construcció d'una comunitat més vertebrada, per promoure la transformació social, per fer que els protagonistes siguin els i les joves, per contribuir en el desenvolupament del territori, per avançar en la inclusió social i per generar comunitats cohesionades i cohesionadores.

4. Actualitzar i fer transparent la cartera de serveis –fent constar si són de prestació garantida i la seva accessibilitat- **i treballar un decret de tarifes** que reconegui els diferents serveis del Sistema d'Atenció a la Infància i l'Adolescència i, a la vegada, reconegui el cost real de la prestació d'aquests serveis, tenint en compte la necessitat de revertir la situació infrafinançament dels darrers 12 anys. Des de la Confederació i les diferents federacions hem posat sobre la taula la necessitat d'increments d'un 33% en totes les tarifes dels serveis d'atenció especialitzada lligats als professionals que estan adscrits al conveni d'acció Social i que aquest increment es consolidi en els pressupostos de la Generalitat de l'any 2021. Cal tenir en compte que, a la Llei d'acompanyament dels pressupostos aprovada el 24 d'abril de 2020, s'han aprovat dues esmenes importants que caldria aplicar també en l'àmbit de l'Atenció a la Infància:

- L'aprovació de la Llei de concertació social i la concertació sanitària amb formes no contractuals en el termini màxim de dos anys.
- La modificació de la Llei 12/2007 de Serveis Socials, afegint la disposició addicional catorzena d'equiparació laboral dels professionals de la xarxa concertada de serveis socials d'atenció a la dependència, en la que el Govern de la Generalitat ha d'aprovar, en el termini de quatre anys, un escenari de recursos plurianual per equiparar progressivament les condicions laborals dels professionals de la xarxa concertada de serveis socials d'atenció a la dependència amb les de la resta de personal de la xarxa de serveis socials de gestió directa.

5. Garantir un únic model d'atenció a persones joves extutelades, incrementant el nombre i la diversitat de recursos. L'atenció als processos d'emancipació al jovent tutelat i extutelat hauria d'estar integrada en un únic model que, al seu temps, tingui una major diversificació de recursos per tal de poder donar resposta a les diferents necessitats. És imprescindible evitar que les persones joves extutelades siguin ateses en circuits diferents en funció del seu origen. Cal vetllar per les següents qüestions:

- Possibilitar la presència d'equips multidisciplinaris descentralitzats per tal de garantir una millor resposta a les necessitats dels infants i persones joves ateses.

- Treballar per la sortida efectiva de les persones joves del sistema (traçabilitat, emancipació, apoderament...).
- Treballar per itineraris per garantir els processos d'emancipació dels i les joves que assoleixen els 18 anys. Aquest itinerari està format per la suma de les diferents tipologies de suports que necessita la persona jove en cada moment del seu procés (habitatge, prestació, suport jurídic, psicològic...) i ha d'estar dissenyat entre les persones referents i cada jove.
- Evitar el sensellarisme. Si una persona jove extutelada es troba en situació de carrer se li redueixen considerablement les possibilitats de completar el seu itinerari d'emancipació. Cal dissenyar recursos específics per a joves (amb poca exigència si s'escau) que evitin les situacions de sensellarisme i preparin el jovent per poder accedir a recursos d'emancipació amb major grau de compromís.

6. Exigir el compliment efectiu dels drets de les persones joves tutelades, si és necessari a través de canvis legislatius, i garantir que les persones joves tutelades per la Generalitat puguin regularitzar la seva situació administrativa comptant amb un permís de residència i treball un cop assolida la majoria d'edat.

7. Avaluar i redefinir el desplegament del Pla Interdepartamental de Suport a les Famílies per tal que doni resposta a les necessitats actuals de les famílies, **activar l'Observatori Català de la Família** com a òrgan de detecció de la vulnerabilitat en matèria dels drets de les famílies i control de l'execució dels plans de suport i acompanyament i **crear serveis de suport específics per a famílies monoparentals** i equiparar-ne les prestacions amb les famílies nombroses.

L'estat actual de la infància, la joventut i les seves famílies

A Catalunya, com recull l'INSOCAT⁴, el 2019 un 31% de les persones menors de 18 anys estava en risc de pobresa després de rebre les transferències socials. Un informe de Save the Children de gener de 2020⁵ agrupava 5 perfils de famílies amb infància a càrrec. El 66,4% de famílies d'origen estranger patia pobresa moderada i el 37,3% patia pobresa severa. El segon grup que patia més pobresa eren les famílies treballadores pobres: un 37,4% patia pobresa moderada i un 21,3% patia pobresa extrema.

Philip Aston, Relator Especial de les Nacions Unides sobre l'extrema pobresa i els drets humans, [en la seva declaració](#) després d'una visita oficial a Espanya a principis de 2020, explicava:

⁴ Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social número 12. Una societat entre crisis. ECAS. Desembre 2020. <https://acciosocial.org/wp-content/uploads/2020/12/INSOCAT-12-Desembre-2020.pdf>

⁵ Save the Children, "Famílies en Risc. Annex Catalunya. Anàlisi de la situació de pobresa en les llars amb nens i nenes a Catalunya". Gener 2020. https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/2_families-en-risc_annexcatalunya_1.pdf

“El 2018, el 29,5% dels i les menors estaven en risc de pobresa o exclusió social, i el 6,5% va experimentar privació material severa. Les taxes de pobresa infantil són encara més alarmants en zones rurals; entre les poblacions immigrants, refugiades i gitanes, i en famílies amb persones amb discapacitat. Les llars amb nens o adolescents tenen un major risc de pobresa o exclusió social que aquelles integrades només per persones adultes, i un 29% de les llars amb menors a càrrec afirmaven haver passat “greus dificultats” per arribar a final de mes.”

Per altra banda, el Síndic de Greuges recordava al seu informe⁶ presentat aquest passat mes de novembre que:

“La Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l’adolescència (LDOIA) estableix com a punt de partida que la cobertura de les necessitats de l’infant o adolescent és responsabilitat de la família, com a primer agent socialitzador, i que els poders públics, especialment a través dels serveis socials, han de donar suport a la família en aquesta tasca assegurant-los la protecció i el desenvolupament dels infants. Com s’ha expressat en l’apartat anterior, a Catalunya la inversió en polítiques socials, en general, i de suport a la família, en particular, presenta importants dèficits especialment a causa de les restriccions pressupostàries derivades de l’anterior crisi econòmica. Aquesta situació, que malauradament sembla cronificar-se, ha afeblit el sistema de serveis socials d’atenció primària i especialitzada i, entre d’altres, ha deixat els equips bàsics d’atenció social i els equips especialitzats d’atenció a la infància i l’adolescència amb baixes ràtios de personal, la qual cosa ha passat factura quant a l’atenció directa de nuclis familiars i, en concret, d’infants i adolescents. Així ho reconeixen, de forma bastant generalitzada, els ens locals que han de gestionar els serveis i posen de manifest que hi ha manca de recursos per intervenir de manera preventiva en situacions familiars amb progenitors que tenen dificultats en la cura i l’educació dels infants (programes de criança positiva, programes de reforç escolar, etc.) i en nuclis familiars o de convivència amb vulnerabilitat social i econòmica i/o amb algun membre de la família especialment vulnerable que necessita suport d’atenció directa específic (infants, persones amb discapacitat, etc.).”

En aquesta línia, el Síndic recomanava el següent:

“Articular un sistema integrat de prestacions econòmiques per combatre la pobresa infantil que garanteixi l’accessibilitat econòmica als diferents serveis socials i educatius”, i “optimitzar l’impacte d’aquestes prestacions econòmiques per mitjà d’altres actuacions d’intervenció social que les acompanyin dutes a terme pels serveis socials, educatius i sanitaris, etc.”.

Per altra banda, un cop assolida la majoria d’edat, els indicadors de vulnerabilitat es perpetuen o fins i tot s’incrementen segons la situació de cada persona jove. Ho recull l’informe “Joventut, covid-19 i desigualtats. Situació actual i prospectiva”, fet per l’Agència Catalana de la Joventut:

“La taxa de pobresa juvenil és la segona més alta entre tots els grups d’edat, només superada per la pobresa infantil (menors de 16 anys). A diferència d’altres etapes de la vida, la pobresa durant la infància i la joventut sovint té conseqüències al llarg de la vida. (...)

Lògicament, la pobresa no es distribueix aleatòriament entre tots els orígens socials, sinó que són les persones joves d’origen social baix les que tenen més probabilitats d’estar en risc de pobresa. Així, a partir de les dades de l’Enquesta a la joventut de Catalunya de 2017, entre els i les joves de 15 a 34 anys, el risc de pobresa arriba al 41,5% dels nascuts en llars on els progenitors tenen com a màxim estudis primaris i baixa

⁶ Síndic de Greuges, “Informe sobre els Drets de l’infant”, Novembre 2020, https://www.sindic.cat/site/unitFiles/7418/Informe%20Infancia%20novembre%202020_uk_cat.pdf

fins el 23,6% en les llars on els progenitors tenen estudis superiors. (...) Tot i això, no és el mateix estar en risc de pobresa i comptar amb el suport d'una família amb recursos que no comptar amb aquest suport. (...)

La intervenció de les administracions redueix en un 76,9% la taxa de pobresa entre la gent gran (per efecte de les transferències rebudes) però només en un 19,3% entre les persones joves. En part, això està relacionat amb el fet que la taxa de cobertura de les prestacions per desocupació arriba únicament a l'11% de les persones joves aturades (EPA, 1r trimestre de 2020); però també amb el fet que moltes de les famílies on viuen aquestes persones joves no reben ajudes o aquestes són insuficients."

Per tant, la projecció de la pobresa vinculada als orígens socials és especialment colpidora per a totes aquelles persones procedents de famílies amb menors ingressos i, molt especialment, per a tota aquella infància i joventut que, directament, no tenen suport familiar. Dins d'aquest perfil, cal destacar les persones joves extutelades, un col·lectiu que ha d'afrontar processos d'emancipació molt abans que la resta de persones joves i en unes condicions, molt sovint, més desfavorables. Amb la manca de suport familiar, per aquest col·lectiu és clau poder accedir als recursos i acompanyaments necessaris durant el període de transició cap a la vida autònoma. El no acompanyament en aquesta etapa incrementa i cronifica exponencialment el risc d'exclusió.

En aquest sentit, a Catalunya cal posar en valor la xarxa de suports que s'han articulat al voltant d'aquest col·lectiu gràcies a l'Àrea de Suport al Jovent Tutelat i Extutelat (ASJTET), un referent únic a nivell estatal. Tanmateix, és imprescindible que aquests suports estiguin en consonància amb les necessitats de cada context. Actualment cal donar resposta a les més de 9.000⁷ persones joves migrades soles que van arribar a Catalunya com a menors d'edat entre els anys 2015 i 2020 (la major part entre els anys 2017 i 2019), moltes de les quals han complert o compliran pròximament la majoria d'edat i que estan suposant un creixement exponencial del nombre de persones joves extutelades a Catalunya. Per tant, a banda de l'impacte vinculat al volum, també cal tenir en compte que un gruix molt important del jovent extutelat del nostre país haurà de fer front a unes necessitats específiques (com l'assoliment d'unes competències idiomàtiques) i que, en la majoria dels casos, no tindrà permís de treball.

Ara bé, més enllà de la realitat concreta de les persones joves extutelades a Catalunya, també hem de tenir present els problemes estructurals que arrossega la joventut del nostre país i que s'estan posant de nou en evidència (pocs anys després de l'esclat d'una crisi econòmica que va ser especialment colpidora entre la població més jove) arrel de l'impacte de l'epidèmia provocada per la COVID-19.

L'Observatori Català de la Joventut⁸ constata el 3r trimestre de 2020 que:

"La joventut concentra el gruix de la destrucció d'ocupació. Tot i ser només el 15% de la població de més de 16 anys, les persones joves han absorbit el 48,7% de la pèrdua total de llocs de treball entre aquest trimestre i el tercer trimestre de 2019. En xifres absolutes, respecte al tercer trimestre de 2019 s'han perdut 67.400 llocs de treball ocupats per joves. (...)

⁷ Secretaria d'Infància, Adolescència i Joventut, "Infants i joves emigrats sols. Infants i joves acollits per la DGAIA i noves arribades", [Informe estadístic](#) 2020.

⁸ Observatori Català de la Joventut, [Situació laboral de les persones joves a Catalunya. 3er trimestre de 2020](#) (Informe elaborat a partir de l'EPA), 2020.

La taxa d'emancipació se situa per sota del 20%. El darrer trimestre la taxa d'emancipació de les persones joves d'entre 16 i 29 anys és del 19,7%. El segon trimestre la taxa se situava al 20,9% i el mateix trimestre de l'any anterior al 23,5%. La taxa d'emancipació d'aquest darrer trimestre és la més baixa des del 2007.*